

על שתי הלחם הבאות חמץ, ומדוע יש להקפיד על מקום זריזים? ויש לומר שהכוונה 'זריזים' אנשים היודעים ומדקדקים במצוות, הלכך צריך להקפיד לאפותה חמץ דוקא. [וקושיית הגמרא בהמשך מתייחסת על לחם הפנים בלבד] (עפ"י נמוקי הגר"ב, ע"ש באורך בדקדוק דברי רש"י).
ע"ע בספרים המצוינים בהגהות מהרש"ם.

הא גופא קשיא... אלא דרב אשי ברותא היא. כתבו התוס' שצריך לומר 'תברא – מי ששנה זו לא שנה זו'. כלומר, לפי הדעה שאפיינת בפנים, ודאי דוחה את השבת, שהרי אי אפשר לאפות מאתמול כי ייפסל בלינה. והתנא שאמר 'אינן דוחות את השבת' – סובר שאפיינת בחוץ.

ואולם הרמב"ם פסק שאינן דוחות את השבת (תמידין ה,י, כסתם מתני' דערכין ח:), ומאידך פסק (שם ז) שאפיינת בפנים. ולשיטתו אין כאן 'תברא', אלא צריך לומר שפסול לינה שונה מפסולים אחרים [כגון במגע טבול-יום ומחוסר-כפורים], שאף על פי שהתנור מקדש לענין שאר פסולים – אינן נפסלות בלינה, הלכך אינו דוחה שבת. אלא שנתקשו בגמרא לפרש טעם הדבר, אבל הדין אמת (וכמו שכתבו הלחם-משנה והתוס' יו"ט והגרעק"א (לעיל סג). ואפשר שהלכה למשה מסיני היא. שפת אמת).

[עוד פסק הרמב"ם (כלי המקדש א,יט) שמדת היבש נתקדשה, ופסק (תמידין ה,ז) לישתן ועריכתן בחוץ. ופסק (אבות הטומאה יא,ג) קרמו פניה בתנור – נפסלת בטבול-יום, והייבין על חימוץ של לחם הפנים (מע"ק יב,יט). ומבוארת שיטתו שישנן שלש מדרגות בקדושת לחם הפנים ושתי הלחם:

א. נמדדו בעשרון – הוקדשו קדושת הגוף שאין יוצאים לחולין על ידי פדיון. והייבין משום חימוץ בלחם הפנים. אך עדיין לישתן ועריכתן בחוץ, היות ולא נתקדשו להפסל בטבול יום.

ב. נאפו בתנור – הוקדשו ליפסל בטבול יום ומחוסר כפורים, ועדיין אין נפסלות בלינה.

ג. סידר לחם הפנים על השלחן, או שחט את הכבשים על שתי הלחם – הוקדשו ליפסל בלינה (עפ"י חזון איש כד, יא. ע"ש בהרחבה).

וראה הסבר מוטעם בספר ביצחק יקרא (ח"א סח) בחילוק שבין פסול לינה לטבול. ומדוע רב ששת אינו סובר חילוק זה. עוד שם: 'והלכו כאן התוס' והרמב"ם לשיטתם, דתוס' שדרכם לפסוק כהסוגיא והרמב"ם דרכו לפסוק כהמשנה. אלא דצריך לחפש בכל מקום לגופו על מה סמך הרמב"ם לדחות הסוגיא מהלכה'.

רבי שמעון סבר בשבת אשכחינהו. ומבואר בכתוב ששאל באורים ותומים. מכאן (וכן מעירובין מה. וברד"ה אי שרי) ששואלים באורים ותומים בשבת (עפ"י אנצ. תלמודית ערך 'אורים ותומים' כרך א עמ' שצה).

דף צו

חביתי כהן גדול לישתן ועריכתן בפנים ודוחות את השבת. לעיל (ג:) דרשו זאת מן הכתובים. ומכאן שדין עשייתן בפנים הוא לעיכובא, כי אם אינו אלא מצוה לכתחילה לא היה דוחה שבת, כשם שאמרו על קצירת העומר שאם נקצר שלא כמצוותו כשר – אינה דוחה שבת.

וכן לענין שתי הלחם ולחם הפנים, לפי הדעה שדוחות את השבת, אם אפאן בחוץ – פסולות (עפ"י חזון איש כה, ה. ח. [ומדברי הח"ח ז"ל ב'זבח תודה' (שהביא החזו"א) משמע שכשר אם מתכוין שלא לקדשן בכלי שרת, הגם שחיסר מצוה].

ובספר ביצחק יקרא (ח"א סח) צידד לפרש דעת התנא שאפית שתי הלחם ולחה"פ דוחות את השבת – שבדיעבד אמנם כשר

אם אפאה בחוץ, אלא שהיא דעת ר' אליעזר (קלא). שמצוה הנוהגת בשבת מכשיריה דוחין את השבת.

'בן זומא אומר: ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד 'לחם פנים' – שיהיו לו פנים' – כלומר בליטות (כן פרש הרי"ד).

ונראה שזו הלשנה אחרת שברש"י. ונמצא לו חבר אחד [בלבד], במשנת כלים יא, ד: 'הפין' – ופירושו: זיו, שן ובלטיה. (וי"ג שם 'הפין'). ולפי"ז צריך לקרוא 'פנים'.

ובפסחים (לו.) אמרו שעוביו של לחם הפנים, טפח. ופרש רש"י דהיינו 'לחם הפנים' – שיהיו לו פנים, ואין פנים פחותים מטפח.

ומהרמב"ם (תמידין ה, ט; ח, י). ובכס"מ ושאר מפרשים) נראה שמפרש קרנותיו – עביו וגובהו של הלחם. ולפי זה י"ל בדברי בן זומא 'פנים' – חזית, כלומר שיהא שיעור חשוב לעובי הלחם. וע"ע בפירוש הרלב"ג תרומה; תשב"ץ ח"א קלד.

'לא סידור קנים ולא נטילתם דוחה את השבת...' אף על פי שאין 'שבות' במקדש, אין איסור זה משום 'שבות' אלא משום שנראה כבונה וסותר (רש"י להלן צו. ד"ה אמאי. וצ"ע מסוגיא דשבת קכד משמע שהטעם רק משום טלטול ולא משום בנין. וע"ע במובא ביוסף דעת שם). ופרשו (רש"י; יד דוד) כוונתו לחלק בין 'שבות' שאין לו עיקר בדאורייתא, ובין איסור שאסרו חכמים משום סרך מלאכה דאורייתא, שזה אפילו במקדש אסור (וע"ג גם ברישב"א עירובין קב. וע"ע מנחה טהורה להלן צו. וע' בלשון הרמב"ם שבת כא, א שהכליל הכל ב'שבות').

והתוס' כתבו שגם איסור זה כלול בהגדרת 'שבות', אלא שמצינו 'שבות' שאסרו במקדש [וצריך טעם לחלק, והלא בעלמא אין שבות במקדש אפילו בדברים צדדיים, וכאן הלא עיקרה של המצוה לכתחילה כך היא (הדושים ובאורים יב). אך כבר כתבו התוס' בשבת (קכג:) לפי שהיו מחללים את השבת גזרו על כך. וגם לאחר שהתירו טלטול כלים, לא רצו להתיר הקנים מפני שאינם נצרכים, כמבואר בסוגיא שם וכמש"כ הרדב"ז ח"ב תשלז].

ויש שמשמע מדבריהם שהוא איסור תורה, משום תיקון כלי (ע' במובא ביד דוד להלן צו).

'כל הכלים שהיו במקדש – ארכן לארכו של בית'. 'ע' רש"י (כגון שולחנות אורכן לאורכו של בית... – כלומר, עשרה שולחנות שעשה שלמה. ע' להלן צח:), אבל הרמב"ם העתיק המשנה ולא הזכיר שולחנות שעשה שלמה, וכנראה דס"ל דלא היו בבית שני. והארון לרוחב הבית, וכן דעת הרמב"ם במגורה, והמזבח הפנימי מרובע, וא"כ מי הכלים? (מהגר"א נבנצל שליט"א).

א. יתכן לפרש לענין הכלים הנלוים לשולחן ודומיהן, שכאשר מניחם שם – יניח ארכן לאורכו של בית, וכמו שאמרו להלן (צו). שהיו מסירין את הקנים של השלחן בערב שבת ומניחים אותם לארכו של שלחן. ופרשו התוס': על הרצפה. והיינו לארכו של בית, וודאי מקור הדבר ממתניתין, שכל הכלים ארכן לארכו של בית.

ב. כשיטת הרמב"ם שהמנורה נתונה בין צפון לדרום, כן דעת הסמ"ג (עשין קסג. וע' זבח תודה), וכן הריב"ש (תי). ואולם רוב הפוסקים חולקים וסוברים כפשוטו המשנה שכל הכלים נתונים בין מזרח למערב וכדעת רבי להלן, שהלכה כמותו מחברו – ונפקא מינה לענין מנהג הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת, שכתבו הפוסקים לעיקר [מלבד אם יש מנהג שונה] להעמידה בין מזרח למערב – רמ"א תרעא, ו עפ"י תרומת הדשן קד).

עוד על פסק הרמב"ם – ע' בנושאי כליו הל' בית הבחירה ג, יב, ובברכת הזבח וחק נתן וזבח תודה צח: תשובות הרדב"ז ח"ג תקי; חתם סופר או"ח קפו; נודע ביהודה תנינא או"ח קכב; שבט הלוי ח"א קצה.

'שלחן מקדש חמשה עשר טפחים למעלה... שנים עשר טפחים למעלה' – אבל המונח יותר גבוה לא

נתקדש. משמע מכאן שאין אומרים 'אוויר כלי ככלי דמי' לענין קידוש הדבר שבאוויר, ולכך לא מתקדש כל מה שממעל לשלחן רק עד גובה הלחם (עפ"י שבט הלוי ח"ו קונטרס הקדשים ז,ה. וע' זבחים כה).

הגרז"ר בענגיס (בחדשויו ח"ב מ. עמ' קסו) תמה מאי שנא מאויר מזבח שאמרו (בזבחים פח.) שאם אדם עומד על המזבח ומחזיק דבר באויר – הרי הוא מתקדש. ואף כאן, הלא הדבר שנמצא למעלה מונח על הלחמים המונחים על גוף השלחן. וצריך לחלק בין כלי למזבח.

בחדושי בית מאיר תמה על קושית הגמרא 'והאיכא קנים' – והלא בשעת סידור הלחם, בשבת, לא היו נותנים את הקנים, ואז היא שעת קידושו של הלחם, ואם כן, גם אחר כך כשהניחו את הקנים בין הלחם, הרי לא פקעה קדושתו של הלחם, ושוב אין צורך בקידוש השלחן.

ונראה שתי תשובות לדבר: א. אם אכן אין השלחן מקדש למעלה מט"ו אמה, נמצא שחלק מן הלחם העליון נתון מחוץ לתחום השלחן, וייפסל בלינה כמו לחם שירד מן השלחן – אלא ודאי שנחשב הוא מונח על השלחן.

ב. נידון הגמרא הוא עד איזה גבול נחשב שהדבר מונח על השלחן ומהיכן הוא נחשב מחוצה לו, וזה נקבע על פי יעודו של השלחן. וכיון שמיועד לשש חלות זו על גב זו עם קנים שביניהם, הרי ממילא כל מה שנמצא בתוך תחום זה מתקדש. כלומר, שאלת קידוש השולחן תלויה בשאלה מה נחשב מונח בכלי ומה נחשב שנמצא באויר שלמעלה הימנו, ושאלה זו תלויה בשימוש הרגיל שאליו השולחן מיועד.

ולפי זה אפשר לחלק בין שלחן למזבח, כיון שלמזבח אין יעוד מוגדר של גובה, ויתכן לשים עליו לגובה רב, לפיכך הוא מקדש ללא הגבלה (כאשר הדבר מונח על דבר אחר שמונח על המזבח, כבזבחים שם), משא"כ שולחן שיעודו מוגדר, הלכך כל מה שלמעלה מזה אינו מתייחס אל הכלי.

(ע"ב) 'רבי יוסי אומר: לא היה שם סניפין אלא מסגרתו של שלחן מעמדת את הלחם'. יש מי שפרש, לא היו סניפים תומכים ללחם התחתון, כי המסגרת מעמידתו, אלא הסניפים נתונים כנגד המסגרת
(רא"מ מפינסק. ובכך מיושבת קושית התוס' כיצד יפרש קשוות דקרא).

'על השלחן הטהר – מכלל דאיכא טמא'. נראה שאין זה באור לפשוטו של מקרא – כי אין לומר שכוונת הפסוק לערוך עליו רק כאשר הוא טהור ולא טמא [ומכאן ששייכת בו תורת קבלת טומאה] – שהרי טומאה דחוייה בצייבור (כפי שהעיר בטהרת הקדש) – אלא דרשו מיתור המלה 'טהור' ללמד על שלחן ששייכת בו טומאה (כע"ז בשפת אמת. וע"ע בבאור פשט הכתוב ברש"י עה"ת; תוס' ר"י הלבן יומא כא; סמ"ג עשין קצו; ר"י הלבן – ב'כנסת הראשונים).

'... אלא מלמד שמגביהין אותו לעולי רגלים ומראין בו לחם...' משמע שמוציאים אותו מהיכל. וכן כתב המשנה-למלך (משכב ומושב יא, ע"ש). ויש לעיין, הלא כתוב בו תמיד ולכאורה אין מצות לחם הפנים אלא על השלחן בהיכל, ואם הוציאו לחוץ בטלה מצוותו. ויש לומר גזרת הכתוב היא ברגל שאינו נפסל בכך. [וברמב"ם (ביאת מקדש ט, 1) משמע שכשר להדליק המנורה בחוץ וצ"ע] (עפ"י חזון איש מועד קכט, חגיגה דף כו).

'ראו חיבתכם לפני המקום'. אף על פי שאין יכולים להרגיש ממרחק שסילוקו כסידורו, אך המגביהים אותו שמרגישים שסילוקו כסידורו, יכולים היו לומר כן, ומטבע הדברים בכגון זה הכל מאמינים ורואים חיבתו יתב'. והריטב"א חידש לומר שהיה חם והיו רואים אד עולה ממנו. וזה מחודש. וכל שכן לפי מה דקיימא לן שהלחם נאפה מערב שבת (חדושים ובאורים יומא. וע"ע מגדים חדשים שבת קיט:).

*

אלא מלמד שמגביהין אותו לעולי רגלים ומראין בו לחם ואומרים להם, ראו חיבתכם לפני המקום... –

פרשת נרות ולחם הפנים כתובה אחר המועדות, כמו שאמרו בזהר הק' שעל ידי המועדות אדליקו בוצינין ע"ש. וממשיכין אור לעולם על ידי ראיית פנים ברגלים. וכן המשכת פרנסה ושפע – שזה ענין לחם הפנים.

ואמרו חכמים שהגביהו השלחן ברגלים ואומרים להם ראו חיבתכם לפני המקום שסילוקו כסידורו, חם ביום הלקחו. ויש להבין מה חיבה יש בנס זה. גם התוס' עמדו על לשון 'חם' – כי היה נאפה בערב שבת וכשהכניסו בשבת לא היה חם כלל; –

אבל הרמז היה להודיע שבעבודת בני ישראל במקדש, המשיכו חיים וברכה לעולם, שלכן המצוה י"ב חלות; שכל השפעות הצריכים בעולם הם י"ב מינים. שעל זה סידרו י"ב בקשות בתפילה נגד י"ב השבטים (כמ"ש במק"א), שהם שערים הנפתחים בשמים להמשכת השפע. ולהודיע שמבית המקדש יוצא כל השפע. ומטעם זה המצוה בשבת – שמיניה מתברכין שיתא יומין, וכפי הכנה וסידור שסידרו בני ישראל וכפי רוב התלהבות שלהם, כך היה יורד באופן ובסדר הזה השפע מן השמים.

וזו החיבה שהראו להם שכפי הסידור ואתערותא דלתתא שלהם כך בא אח"כ השפע בסדר זה, שכל הסידור תלוי במדרגת בני ישראל, אם היתה להם עליה ברגל, היו מגביהין הלחם לשורש עליון ביותר, ולא היה מסודר בסדר אחד בשוה, לכן אינו בכלל עשוי לנחת. כן יש לפרש על דרך הרמז.

וזה שכתוב ביום השבת יערכנו כו' – היא עריכה וסידור שבני ישראל מסדרין ובאופן זה מנהיג הש"י את העולם (עפ"י שפת אמת אמור תרמ"ג תרמ"ט. ועש"ע תרמ"ה תרנ"ב). וע"ע בענין 'ראו חיבתכם' במי השילוח אמור.

'... כי הקב"ה זן את העולם כולו, אבל יש הרבה מיני מקבלים, ויש שניזונים כלאחר יד, ובני ישראל מקבלין המזון פנים בפנים, כענין שאמרו מאן דאכיל דלאו דיליה – בהית לאסתכולי ביה'. ולכן נקרא 'לחם הפנים' – שהוא המזון המיוחד לבני ישראל, כענין שכתוב ופניתי אליכם. ולכן מיוחד לחם הפנים לבני ישראל וביום השבת ובבית המקדש (כמ"ש במק"א).

והנה בעולם הזה תחת השמש יש לכל הברואים שינויים, ולכן העליונים נקראים 'עומדים' ותחתונים 'מהלכים', כי הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר, ומדומם נולד צומח, ומצומח ניזון החי, ומחי – מדבר, והכל למיתה הולכין, ובעבור המיתה אין עמידה בעולם כידוע, שאין כל שעה שלא יהיה שינוי והתחלפות בכל הברואים מטעם הני"ל. אבל הדברים שמתחברין לשורש אין בהם שינוי. לכן כמו שנסדר הלחם נשאר כך בלי שינוי. וזה היה עדות לבני ישראל שהגם שהלחם כבר נעשה בו כמה שינויים עד שנעשה לחם, מכל מקום בכח איש ישראל להעלות הכל אל השורש ונפשט מכל השינויים. וזה ענין מנוחת השבת, כדכתיב אל יצא איש ממקומו. ולכן נאסרו המלאכות בשבת, שכל המלאכות הם בחינת השינויים, והשבת הוא יום מנוחה ולכן הוא מעין עולם הבא.

ואיתא, שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים.

כמ"ש לעיל, כי האכילה היא ענין השינויים והכל בחינת מיתה, אבל האומרים עליו דברי תורה נקרא שלחן שלפני ה', שמתעלה אל השורש על ידי התורה שנקראת 'עץ חיים', ונקרא 'זה השלחן' בלי השתנות כנ"ל... (שם תרנ"ו).

והטומאה שהיה בשולחן בסיבת ההגבהה להראותו לעולי רגלים, הוא גם כן על דרך ששמעתי מהמעשה שהיה אצל רבנו הקדוש מלובלין זצוק"ל שנתנו לו לקידוש על פי טעות צלוחית מי דבש, וכשהסתכל בכוס אמר שהוא כשר אבל אינו רואה בו הבהירות של כשר ועל כן לא רצה לקדש עליו, ועל זה אמר רבנו הקדוש זצ"ל כי בדבר שנמצא גם ההיפוך מהקדושה, באותו דבר יש בהירות הקדושה, ובדבר שאין בו ההיפוך אין בו גם בהירות ההכשר. ולפי חיבתן הוא טומאתן, ועל כן גם בזה שהיה הגבהת השלחן היה השלחן מקבל טומאה, זה בעצמו גם כן מראה חיבתן, דבאומות ליכא טומאת זיבה ונגעים והכל רק בישראל לפי חיבתן, ולכך כאן נקרא שלחן הטהור מכלל שהוא טמא (עפ"י פרי צדיק אמור יא; דברי חלומות כד. וע' בית יעקב הכולל תזריע ד"ה וידבר וד).

דף צז

'הדר אמר רבא: לאו מילתא היא דאמרי...'. על תופעת ריבוי חזרותיו של רבא, ע' במצוין ביוסף דעת זכאים צד.

(ע"ב) 'זיה גב מזבח הזהב... ר' מאיר סבר זהו באמה בת חמשה, הא כל אמות כלים באמה בת שש. ורבי יהודה סבר: כזה יהו כל אמות כלים'. שניהם דורשים מלת זה המיותרת לכאורה, שלא היה לו לומר אלא 'וגב המזבח'; רבי מאיר דרש זה למעט, דוקא זה באמות של חמשה טפחים, ולא שאר כלים. ורבי יהודה דרש כזה יהיו כל הכלים (טהרת הקדש).

זכי תימא הכא נמי לא דק, והא כתיב והאראיל שתים עשרה ארך בשתים עשרה רחב, רבוע... מלמד שבאמצע הוא מודד שתים עשרה אמה לכל רוח ורוח? – ולפי חשבונך היה צריך לומר שתים עשרה אמה ומחצה. ואף על פי שאמרנו שאין התנא מחשב חלקי האמה אלא אמות שלמות [ואף בלשון המקרא צריך לומר כן, שהרי לפי המסקנא מקום המערכה היה (לפרש"י והרמב"ם) כ"ד אמות וארבעה טפחים, הרי שלא החשיב הכתוב את חלקי האמה, שלא אמר י"ב אמות ושני טפחים] – כאן שיש מקום לטעות באמה שלמה לאורך ולרוחב, היה צריך הכתוב לומר י"ב ומחצה (עפ"י משנה למלך בית הבחירה ב, ז. ובספר מנחה טהורה נשאר בקושיא).

עוד נראה, אמנם כאשר מונה הכתוב ומציין את האמות אינו נכנס למנין טפחים [וכעין שמצינו בפקודים שבמדבר, שאין הכתוב מונה יחידים אלא מאות ועשרות שלמות], אולם אילו היה האורך כ"ה, היה לו לומר כשמציין את החצי – י"ב אמות ומחצה, שאין בזה מנין במידה אחרת אלא הכל מתייחס למידת האמה שהוא עוסק בה, אמה שלמה או חציה. וכלפי זה אין אומרים 'לא דק' בלשון המקרא. ונראה שזו כוונת רש"י. ומיזשבת קושית השפת-אמת, ע"ש. וערש"ש.

זכי תימא שית מינייהו מעיקרא באמה בת חמשה מייתי להו, אם כן רווחא לה עזרה, דתנן כל העזרה היתה אורך מאה ושמונים ושבע... יש לשאול מאי קושיא, נאמר שאותן שש אמות מעיקרא באמה בת חמשה טפחים, וכמו שאמרנו כן לגבי אמות המזבח שכולן בשל ששה טפחים ושש מהן באמות